FOTO: JOHN-PAUL HENRY/UNSPLASH

GATEKUNST: Nelson Mandela avbildet i Hermanus, Sør-Afrika.

ANMELDELSE

Andreas Liebe Delsett gir et sammensatt bilde av Sør-Afrika.

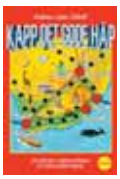
Mørke og lys

Det er ingen liten bragd å forene journalistikk, reiseberetninger og litterær fortellerglede, der vi på samme tid kommer tett på enkeltpersoner og blir opplyst om overgripende samfunnsstrukturer. Men det er dette vi nå har fått i Andreas Liebe Delsetts «Kapp det gode håp», som skriver seg inn i en sjanger vi kjenner fra blant andre Erika Flatland og Åsne Seierstad.

Forfatteren er ingen nybegynner, men tidligere utgivelser kretser rundt mat, kjøkken og hav. I årets bok tar han spranget ut i den store verden, men det er ingen kjapp reportasje fra en kort visitt i Sør-Afrika vi blir servert. Det er isteden en nærmere 500 sider lang bok som bygger på mange opphold på Afrikas sørspiss gjennom mer enn 20 år. I tillegg høstes fruktene av en rikholdig litteratur.

Delsett er for ung til å tilhøre generasjonen av solidaritetsaktivister i tiåra før Nelson Mandela, leder av frigjøringsbevegelsen ANC (African National Congress), blei landets president etter apartheidregimets fall i 1994. Men han er voksen nok til å ha opplevd den folkelige entusiasmen, også her hjemme, der mange så lyst på mulighetene for et samfunn bygd på likeverd og sosial rettferdighet. Det kunne han kjenne på under sitt første besøk i 2004, der han representerte skoleungdommens «Operasjon Dagsverk».

Vi forstår raskt at de lyse utsiktene allerede var vendt til skuffelse under Delsetts studieopphold ved University of Cape Town i 2009/2010, der han møtte sviktende glød for ANC og misnøye med en ny elite som gjorde altfor lite for å bryte med den tunge arven. Langt på vei er dette ei bok om løftebrudd, korrupsjon, vold, arbeidsløshet, manglende omfordeling av jord og nyrike afrikanere med politisk nettverk. Alt er dokumentert gjennom et vell av samtaler med journalister, forskere, aktivister og velvalgte gaider. Forfatteren lar ikke gamle helter mimre, men løfter fram stemmer fra en generasjon som ikke har så mye å forsvare. Deres dom etterlater ikke mye tvil: ANC har vendt ryggen til sine idealer og foretrekker å få sin del av kaka framfor å demontere et undertrykkende statsapparat.

SAKPROSA

Kapp det gode håp. En reise i Sør-Afrika etter apartheid

Andreas Liebe Delsett

Forlaget Press 2026, 477 sider

Det dramaturgiske grepet går ut på å velge ut et knippe dramatiske og voldelige hendinger som utgangspunkt for hver av bokas fire hoveddeler, for deretter å dykke ned i årsaker, forløp og ettervirkninger. I tillegg nøster han tråder bakover i apartheidsystemets og den rasebaserte kapitalismens historie, og gir oss både aktuelle nærbilder og kunnskaper for å forstå den tunge arven. Sterkest inntrykk gjør nok den delen som tar for seg Marikana-massakren i 2013, der streikende arbeidere i platinagruvene blei meid ned av væpnet politi, tilbake lå 39 døde. Slik får vi også illustrert hvordan staten, kapitalinteressene og den regjeringslojale fagbevegelsen gikk sammen for å knuse kampen for bedre lønn og mer menneskelige arbeidsforhold.

Men alt er ikke malt i de mørkeste farger, og bildet blir mer sammensatt når Delsett inviterer oss med inn i sivilsamfunnet, der kampen for å overleve og skape et bedre liv føres gjennom grasrotaksjoner, protestbevegelser og kollektive løsninger uavhengig av staten. Det vies mye plass til initiativer nedenfra, slik som i Abahlali baseMjondolo («de som bor i skur») i Durban, som organiserer 4000 bosettinger med nær én million innbyggere. Vi blir også godt kjent med småskalafiskere og miljøorganisasjoner som gjennom rettsapparatet har klart å stanse kystnær oljeboring i regi av Royal Dutch Shell. I tillegg kommer vi tett på lokalsamfunn på landsbygda i Mpondoland, der sedvanerett og felles forvaltning av jorda fikk grunnlovsvern i striden med et stort gruveselskap. Der noen ser dette som nostalgi, ser Delsett et radikalt potensial.

Det er denne kampen nedenfra som ligger til grunn for en litt overraskende – det vil si litt lysere – epilog etter et besøk tidligere i år. Her trekkes både uavhengige domstoler, et levende sivilsamfunn og en fri presse fram som positive trekk, og Sør-Afrika berømmes for å ha brakt folkemordet i Palestina inn for den internasjonale domstolen i Haag. Det gleder også forfatteren at ANC har mista sitt reine flertall ved siste valg, men han kunne kanskje ha reflektert over at dette særlig skyldes avskalling til partier som bygger på etnisk eksklusivitet, støtte til ekspresidenten Jacob Zuma og opportunistisk fremmedfiendtlighet. Sjøl ville jeg nok også ha sett en bedre gjennomgang av overgangsperioden 1990-1994, der begrensa handlingsrom var et resultat av kompromisser for å unngå borgerkrig og sterkt press fra embetsverket, kapitalinteresser, jordeiere, Verdensbanken og utenlandske investorer. Noen vil finne det påfallende at vi aldri møter noen som har fått bolig, vann, strøm, vaksinasjon og utdanning etter apartheid. Og kanskje kunne noen fra ANC blitt direkte konfrontert med forfatterens sterke inntrykk.

Det er nok også et lite feilskjær når myten om det gode Norge videreføres ukritisk med et sitat fra Gro Harlem Brundtland, som skryter av vår rolle som foregangsland når det gjaldt sanksjoner på 1980-tallet. Men de kom ikke før i 1987, da apartheidregimet lå på sotteseng, og loven var så full av unntak og dispensasjoner som skipstransport av raffinerte oljeprodukter og rekordkjøp av manganmalm.

Men ikke noe av dette rokker ved at vi nå i norsk språkdrakt har fått både historiske perspektiver og velskrevne nærbilder fra et land som mange har et forhold til, og som spiller en nøkkelrolle på det afrikanske kontinentet og i internasjonal politikk. Dessuten minnes vi på at mange av Sør-Afrikas problemer også er allmenne: fattigdom, ulikhet og klimakatastrofer.

Tore Linné Eriksen
bokmagasinet@klassekampen.no

oktober.no

MATIAS FALDBAKKEN

er tildelt

DOBLOUGPRISEN 2026

FORLAGET OKTOBER gratulerer!

